

Posudek vedoucího magisterské diplomové práce:

Lucie ŠKOLOUTOVÁ, "Stačí se jen rozhodnout" nebo je národ "zakořeněný"? aneb příspěvek k studiu identity příslušníků národnostních menšin ve střední Evropě, OA - ISČ, FHS UK Praha 2006, stran 115.

Předkládaná práce je založena jednak na vlastním empirickém dotazníkovém výzkumu zacíleném na generaci gymnazistů a zároveň osoby, které by potencionálně mohly v rámci ČR či Rakouska využít práv národnostních menšin (40 studentů vídeňského "českého" gymnázia a 45 studentů "polského" gymnázia v Českém Těšíně). Jednak je založena na rozboru vybraných právních dokumentů, jež se v Německu, ČR a Rakousku váží k Rámcové úmluvě Rady Evropy o ochraně práv národnostních menšin. Lucie Školoutová postupuje ve své práci od rozboru některých teoretických konceptů národa (1. kapitola) přes rozbor právních dokumentů (2.kapitola) k vlastnímu rozboru dotazníků (kapitola 3.). Dotazníky (jejich charakteristika je na s. 48-49) rozebírá především s ohledem na to, jak respondenti odpovídají na otázky týkající se národnostní či národní identity. Tam, kde to materiál umožnil (vídeňští respondenti), prokazuje autorka způsobilost logicky strukturovat svůj postup a jemně analyzovat odpovědi cestou jejich provazování (s.61-75).

Výzkum přinesl zajímavé závěry. Stojí za to upozornit na některé z nich. Vídeňský vzorek ukazuje, že mezi studenty českojazyčného gymnázia ve Vídni jsou vcelku paritně zastoupeni jak ti, kteří mají národ na vrozený, tak ti, kteří jej mají za věc pouhé volby. Tento rozdíl má své důsledky pro jejich postoj k národním tradicím (s. 74-75). Autorka poukazuje na to, že ti, co považují národnostní identitu za věc pouhé volby se vlastně vymykají středoevropským tradičním představám o etnickém a jazykovém založení národa (s. 90-91). Značnou pozornost Lucie Školoutová také věnuje podstatnému rozdílu v charakteru odpovědí vídeňských gymnazistů a gymnazistů českotěšínských (odpovědi druhé skupiny jsou velmi stručné, v zásadě jednoduše, prvá skupina naproti tomu vykazuje značnou variabilitu). Autorka se hypoteticky zamýšlí nad důvody tohoto rozdílu (s. 87-90). S jejími návrhy, jak tento rozdíl vysvětlit, je možné plně souhlasit.

Kladem práce je především její empirická část (sestavení dotazníku, jeho poměrně jemné vyhodnocování, logická strukturace analýzy) a snaha hledat souvislosti mezi vyzněním této empirické sondy, právními normami a teoretickým myšlením, vymezujícím národ. Přesto vak je vůči práci zapotřebí vyslovit některé připomínky či otázky. Vedle níže uvedených je předně nutné říci, že v práci jsou některé souvislosti prostě předpokládány ač by zasluhovaly vysvětlení či alespoň explicitního uvedení. Jde ostatně i o některé rysy samotného propojení teoretických konceptů národa, právních norem a odpovědí respondentů.

Dále pak v úvodních pasážích 3. kapitoly (s. 46-47), právě

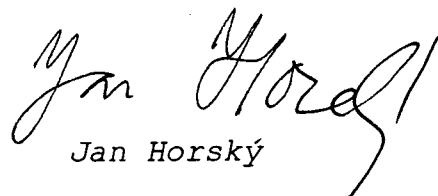
tak jako i v úvodu samotné práce (s.4-5), postrádám vysvětlení, proč je udělán úkrok od tématu národní identity k tématu identity národnostních menšin? Odkaz na Weberovy "ideální mezní případy" (s. 47) nám sice napovídá, avšak trochu krkolomně. Weber onou "ideální mezností" míní abstraktní vyostření určitých znaků při definici ideálních typů jako nástrojů poznání. Autorka práce má však, soudím, na mysli jinou "meznost". Tu, o níž mluví spíše Foucault, totiž že diskursy (popř. jiné socio-kulturní útvary) se nejlépe poznají na jejich hranicích, v okamžicích, kdy dochází ke střetu či by k střetům dojít mohlo. V tomto smyslu by národnostní menšiny ve středoevropském prostoru mohly být těmito "mezními případy", jež nám mohou posloužit jako indikátory toho, jak se vlastně v tomto prostoru dnes vnímá národnostní identita. Má autorka předkládané práce na mysli tuto meznost?

Na s.90-91 nerozumím zcela tomu, v jakém smyslu se mluví o "ritualizaci" politiky či politickém rituálu. Bylo by rysem ritualizace politiky to, že je mezi jejím diskursem a jejími praktikami a diskursy a praktikami běžných občanů propast, která by naznačovala, že politika si vytváří jakousi virtuální realitu, podivnou hrdinskou hru, v níž musí nejprve pracně konstruovat problémy, aby je následně mohla "hrdině" a "s největšími oběťmi" řešit? Nebo se ritualizací politiky míní to, že příslušný rituál (popř. řekněme diskursivní praktika) je užít jako vzorec chování (paradigma) i aktéry mimo politiku?

V případě některých otázek by bylo samozřejmě možné přikročit k podrobnější interpretaci. Příkladem budiž otázka, jak moc se právní prostředí podílí na skutčenosti, že ti, co ve všedním životě mluví nářečím (gvara) se identifikují jako Poláci a zároveň za znak národa považují jazyk (polštinu, nebo gvara)?

Připomínku lze také vyslovit k samotnému podání výsledků výzkumu. Práce by potřebovala textově více propracovat. Některé závěry jsou v ní totiž vlastně obsaženy spíše implicitně (pro pozorného čtenáře vyplývají z rozborů dotazníku díky jejich dobré logické strukturovanosti), avšak hodilo by se je na některých místech explicitně zdůraznit (pro pohodlnější čtení práce). Je to patrně dáno spěchem při dokončování práce.

Předloženou práci považuji s ohledem na svrchu řečené za zdařilou, doporučuji ji k obhájení, navrhuji její hodnocení při spodním okraji známky výborně, tj. okolo 80% až 85% bodů z bodového maxima.

Jan Horský

V Praze 14. října 2006